

Broj: 01-1297/22 128/22 129/22 i 130/22
Podgorica, 4.11..2022. godine
MK

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, u skladu sa odredbom člana 28 i 41 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Sl. list CG", br. 42/11 i 32/14), nakon završenih postupaka po službenoj dužnosti daje,

MIŠLJENJE

I UVOD

1. U skladu sa odredbom člana 28 Zakona o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Službeni list Crne Gore", broj 42/11 i 32/14), u vezi sa položajem djece u domovima učenika pokrenula je postupak po sopstvenoj inicijativi.

Naime Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore sačinila je poseban izvještaj "Položaj djece u domovima učenika/ internatima u Crnoj Gori" koji je objavljen tokom 2021. godine

Zaštitnik je u vezi sa stanjem koje je našao, uputio odgovarajuće preporuke Vladi Crne Gore i nadležnim ministarstvima kako bi se unaprijedili uslovi u učeničkom domovima/internatima i uredila i uskladila regulativu o učeničkom standardu zasnovanu na dječjim pravima, i u cilju ostvarivanja najboljeg interesa djeteta.

Istraživanje je realizovano neposrednim obilaskom svih domova/internata, a informacije su pribavljene od djece, korisnika usluga (njihove izjave sadržane u publikaciji), njihovih roditelja i upravljačkih struktura ustanova.

U cilju praćenja brojnih preporuka predstavnici Institucije Zaštitnika u periodu januar-april 2022. godine, posjetili su domove učenika, razgovarali su sa predstavnicima uprave i zaposlenima i korisnicima, obišli ustanove.

II POSTUPANJE ZAŠTITNIKA

2. Dana 25.01.2022. godine, predstavnici Insitucije posjetili su **JU Dom učenika „Dušan Marović“ u Baru**, razgovarali sa vd direktoricom, koja je istakla da je ustanova renovirana i da od marta prošle godine prima učenika. Od septembra 2021.g. na smještaju je osmoro djece 4 dječaka i 4 djevojčice.

Tokom obilaska ustanove zapaženo je poboljšano stanje u odnosu na prethodni period.

Adaptiran je prizemlje i I sprat, sobe, kupatila (osim vrata toaleta), stolarija, inventar, tv sala. Zapaženo je da je bilo veoma hladno u ustanovi, da je grijanje samo po sobama (radijatori) da kuhinja odnosno trpezarija uopšte nema grijanja (klime ne rade). Prilikom adaptacije izmjenjena je elektroinstalacija tako da je sada bezbjednije ali nije riješeno grijanje ustanove.

Zapaženi su određeni detalji (nedostatak zavjesa na prozorima, kako bi djeca mogla intimnije da dijelom sa ustanovom tako da djeca moraju izlaziti vani da bi se hranili i dr.).

3. Dana 02.02.2022. godine obišli smo **JU Dom učenika i studenata Cetinje**, u cilju provjere realizacije preporuka upućenih toj ustanovi. U ustanovi je na smještaju 19 učenika (dok je 110 studenata). Za sve učenike

uredno se vode dosijei u kojima se nalaze ugovori sa roditeljima, izjava o prihvatanju duga od strane roditelja, upisnica, ljekarsko uvjerenje za kolektivni život. U dosijeim se nalaze i rješenja o izrečenim vaspitnim mjerama (opomena) učenicima kojima su izrečene i sl. Uredno se vodi evidencija matična, evidencija prisustva nastavi u školi, socijalni karton ima. Ustanova ima 18 zaposlenih. Upisana je j jedna učenicu iz Ruske federacije. Obišli smo ustanovu . Na osnovu razgovora i obilaska zapaženo je da su u prethodnom periodu preduzimate mjere u cilju unaprjeđenja statusa učenika.

4. Dana 02.02.2022. godine predstavnici Insitucije posjetili su **JU Dom učenika i studenata „Spasić Mašera“ Kotor**, razgovarali sa predstavnicima uprave i vaspitačem. U domu je na smještaju 54 učenika, a od tog broja iz Bosne i Hercegovine su dva učenika, dok su četiri učenika iz R. Srbije, ostalo su učenici iz Crne Gore. Učenici iz drugih država imaju uredno prijavljeno boravište i ostvaruju na osnovu toga zdravstvenu zaštitu. Zaposlenih je u ustanovi trideset troje. U ustanovi postoji video nadzor. Postoje personalni Dosiji za učenike u kojima se nalaze ugovori sa roditeljima kao i druge potrebne dokumente kao što je ljekarsku uvjerenje. Imaju dobar odnos sa školom koju djeca pohađaju, saradnja s roditeljima je na zadovoljavajućem nivou, kao i sa izabranim doktorom kod kojeg po potrebi vode djecu. Učenički parlament redovno funkcioniše te rješava određene probleme sa kojima se susreću učenici. Trude se da stimulišu dobre i vrijedne učenike (dobar primjer dodjela nagrade jednom učeniku koji je pružao vršnjačku podršku iz engleskog jezika drugim učenicima koji su imali lošije ocjene). Grijanje u ustanovi je dobro riješeno, postoje i solarni paneli (za toplu vodu), uspostavljena je energetska efikasnost.

U ustanovi rade dva vaspitača. Nakon toga obišli smo dom razgovarali i sa nekim učenicima a sačinjen je i fotoelaborat.

5. Dana 3.02.2022. g obišli smo **JU Dom Učenika i studenata Podgorica**, razgovarali smo sa direktoricom i saradnicama. Na smještaju je bilo 89 učenika u domu. Obišli smo ustanovu i porazgovarali sa pojedinim učenicama/cima.

Na osnovu razgovora i obilaska zapaženo je da su u preduzete određene mjere, ali da je potrebno nastaviti rad na unaprjeđenju uslova u ustanovi i time unaprjeđenja statusa učenika.

6. Dana 05.04.2022. godine posjetili smo **JU Dom ucenika "Braca Vucinic" Niksic**. Zapažen je na samom ulazu oštećen prilaz do Doma. Predstavnici uprave istakli da se radi na rjesavanju tog prilaza. U Domu je smješteno 47 ucenika (5 % djece ne ide vikendom kući). Takođe, oko 300 studenata smješteno je u Domu, dok se njih 250 studenata koji su smješteni u Hotelu Onogošt, hrane u Domu.

Uprava je istakla da postoji potreba za još jednim vaspitacem, a trenutno su zaposlan dva vaspitaca, a potreba za psihologom je treba takodje. Personalni dosijei za sve učenike vode se od samog početka školske godine, dok tek od septembra 2022. godine planiraju da potpisuju sa roditeljima ugovore, a pripremljena je nova forma ugovora. Radionice s djecom se sprovode o raznim segmentima – narkomanija, zdravi stilovi života. Jelovnik se donosi na mjesecnom nivou, a nije bilo žalbi na hranu. Posjeduju Haccap sistem za kuhinju.

Zapaženo je da na sajtu postoji stavka jelovnik kao i cjenovnik, ali je pri otvaranju prazna stranica te treba popraviti taj nedostatak. Takođe zapaženo je da sajt - neki „džepovi“ nemaju nikakve sadržaje: servis za učenika, jelovnik i dr.

7. JU Obrazovni centar u Šavniku obišli smo 05-04.2022. godine razgovarali sa direktorom, zaposlenim i korisnicima. U Obrazovnom centru upisano je 58 učenika, od kojih je u internatu smješteno 10 učenika. Razgovor je obavljen i sa pojedinim učenicima koje smo susreli i stekao se utisak da su zadovoljni uslovima boravka. Takođe obišli smo i dio za predškolsku djecu.

8. **JU Dom učenika i studenata Berane**, obišli smo 9.02.2022. godine, razgovarali sa predstavnicima Uprave, zaposlenima u kuhinji, kao i djecom. Zapaženo je da je stanje generalno dosta dobro, ali da prostor treba oplemeniti, okrečiti, da treba poboljšati grijanje jer se radi o opštini u sjevernom regionu gdje je zimi veoma hladno. U kuhinji prema navodima zaposlenih nedostaje izvršilac, iz razloga, jer spremaju 500 obroka. Učenika ima 130 mahom iz sjevernog regiona. Studenti se nalaze u odvojenom dijelu. Takođe djevojčice i dječaci su odvojeni po spratovima.

9. Zaštitnik je takođe, od svih domova učenika/internata, zatražio pisano izjašnjenje o mjerama i radnjama koje su preduzete u cilju izvršenja upućenih preporuka (koje se odnose na ustanove).

Pisana izjašnjenja su dostavili Domovi učenika iz: Nikšića, Podgorice, Šavnika, Pljevalja – Kovačevići, Kotor, Berana i Cetinja, kao i Resursni centar „dr Peruta Ivanović“ Kotor.

Ustanove su dostavile veoma obuhvatna izjašnjenja sa osvrtom na date preporuke, sa određenim planovima u budućem periodu.

10. Dana 21.10.2022. godine predstavnici Institucije Zaštitnika prisustvovali su savjetovanju koje je za domove učenika/internate organizovao Zavod za školstvo, gdje je sa predstavnicima Zavoda razgovarano o problemima sa kojima se suočavaju ustanove, predlozima za unaprjeđenje vaspitno-obrazovnog rada i sl.

III Utvrđene činjenice

11. Na osnovu izjašnjenja, obavljenih posjeta Zaštitnik je zapazio je da su u prethodnom periodu preduzimane određene mjere i radnje od strane ustanova – učeničkih domova u cilju unaprjeđenja statusa učenika, međutim takođe je evidentno da i dalje postoje određeni nedostaci, kako u načinu vođenja dokumentacije, nedostatak vaspitnog kadra, infrastrukturi i sl.

IV Relevantni propisi

12. Ustavom Crne Gore („Sl. list CG“ br.1/7) utvrđeno je:

Dijete uživa prava i slobode primjerno njegovom uzrastu i zrelosti. (čl. 74)

13. Konvencijom o pravima djeteta UN-a, garantovano je:

U svim akcijama u vezi s djecom, bez obzira da li ih poduzimaju javne ili privatne društvene dobrotvorne institucije, sudovi, upravne vlasti ili zakonska tijela, najbolji interesi djeteta biće od prvenstvenog značaja.

Države-potpisnice uzimaju na sebe da osiguraju djetetu zaštitu i brigu koja je potrebna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i dužnosti njegovih roditelja, zakonskih staratelja ili drugih pojedinaca zakonski odgovornih za njega, i da bi se ovo postiglo, preduzeće sve zakonske i upravne mjere.

Države-potpisnice će osigurati da se institucije, službe i ustanove odgovorne za brigu o djeci i njihovu zaštitu pridržavaju standarda uspostavljenih od odgovarajućih vlasti, naročito u pogledu sigurnosti, zdravlja, u broju i prikladnosti njihovog osoblja kao i odgovarajućeg nadzora nad njima. (čl. 3)

Relevantni propisi su sveobuhvatnije citirani u publikovanom istraživanju Položaj djece u domovima učenika/internatima u Crnoj Gori¹ te ovom prilikom neće biti prikazani.

¹ <https://www.ombudsman.co.me/img-publications/43/polo--aj%20djece%20u%20domovima%20u--enika-internatima%20u%20cg.pdf>

V Zaključna ocjena

14. Na osnovu sprovedenih obilazaka domova učenika, te dostavljenih izvještaja od ustanova, Zaštitnik je konstatovao da su ustanove na koje se odnose preporuke Zaštitnika preduzimale mjere i radnje u cilju izvršenja istih.

15. Zapaža se da su u određenoj mjeri i u pojedinim ustanovama unaprijeđeni uslovi boravka učenika. Naime, kada je riječ o određivanju privremenog staraoca za učenike, zapaža se da su ustanove na različit način pristupile rješavanju ovog pitanja. Naime pojedine su za staraoca odredila vaspitača vaspitne grupe i rukovodioca ustanove, dok su neke ustanove angažovale organ starateljstva čiji će socijalni radnici posjećivati učenike, voditi evidenciju o njima. Dom učenika Podgorica kao jedan od predloga istakao je da se pitanje privremenog starateljstva riješi na sistemski način, sačinjavanjem protokola između Ministarstva prosvjete i centra za socijalni rad.

Zaštitnik je mišljenja da pitanju privremenog starateljstva treba posvetiti dužnu pažnju, naročito iz razloga što pojedini učenici i po više mjeseci ne odlaze svojoj kući te se o njima faktički brine ustanova, te očekujemo da ustanove nastave započetu realizaciju u ovom segmentu.

16. Zaštitnik zapaža da se u međuvremenu, Zavod za školstvo preduzeo radnje u cilju izvršenja preporuke Zaštitnika upućene tom organu, a u vezi sa ocjenjivanjem kvaliteta vaspitno obrazovnog rada i nadzora nad radom. Činjenica da je tim povodom Zavod i organizovao zajednički sastanak sa predstavnicima domova i Zaštitnikom, što je jedna je od mogućnosti za razmjenu iskustava i međusobne saradnje, što je veoma važna kako bi se dobra iskustva primjenila. Takođe predstavljena je u sažetku dugogodišnja praksa i nalazi nadzornih lica u Zavodu u ovom domenu (analiza statističkih podataka, nedostaci u radu ustanova, uporedna praksa i dr.). Predstavnicima Uprave Zavoda su iskazali uvjerenje da će u okviru ovlaštenja tog organa preduzeti aktivnosti radi unaprjeđenja kvaliteta vaspitno-obrazovnog rada u domovima/internatima.

Zapaženo je da su ustanove, od momenta objavljivanja istraživanja Zaštitnika, održale više zajedničkih sastanaka/savjetovanja, upravo radi sagledavanja nedostataka i prevazilaženja problema.

17. Primjećuje se da je nadležno Ministarstvo prosvjete, takođe u određenoj mjeri usmjerilo pažnju ka domovima učenika/internatima, koji su nesumnjivo dugi niz godina bili zapostavljeni od strane ovog resora, a što je Zaštitnik i istakao.

18. Takođe se zapaža a što su naglasili u usmenom razgovoru predstavnici ustanova, da su uspostavili dobru saradnju jedni sa drugima, da se nerijetko konsultuju i dijele dobru praksu, Razmjena iskustava i saradnja je po mišljenju Zaštitnika, važna za uspješan rad i funkcionisanje ustanova.

19. Pitanje vaspitno obrazovnog rada sa djecom korisnicima jedno je od važnijih pitanja u funkcionisanju ovih ustanova. Angažovanje dobro obučenog stručnog kadra, jedan je od preduslova za adekvatan rad sa djecom iz razloga što stručna lica kao što su vaspitači ali i psiholozi, pedagozi na određeni način predstavljaju privremenu zamjenu za porodično vaspitanje. Iz tog razloga potrebno je unaprijediti model stručnog usavršavanja zaposlenih kako bi usavršili svoja znanja i vještine iz oblasti prava djeteta, domske pedagogije, vaspitno-obrazovne prakse i pedagoških pristupa u rešavanju potencijalnih konkretnih problema, te konstruktivnog rješavanja konflikata i sl.

Na osnovu svega sagledanog Zaštitnik ostaje pri preporukama koje je uputio dravnim organima u Izvještaju „POLOŽAJ DJECE U DOMOVIMA UČENIKA / INTERNATIMA U CRNOJ GORI“².

Takođe, u cilju ostvarivanja najboljeg interesa djeteta, Zaštitnik daje

² <https://www.ombudsman.co.me/img-publications/43/polo--aj%20djece%20u%20domovima%20u--enika-internatima%20u%20cg.pdf>

PREPORUKE

Domovima učenika/internatima

- Da nastave i intenziviraju mjere i radnje u cilju obezbjeđivanja adekvatnih uslova za djecu – korisnike domova/internata;
- Da nastave saradnju i međusobne konsultacije koje su uspostavili (susreti, sastanci, obilasci);
- Da u saradnji sa Zavodom za školstvo unaprjeđuju kvalitet vaspitno-obrazovnog rada.

Ministarstvu prosvjete

- Da napravi cjelovitu analizu potreba djece za ostvarivanjem prava na obrazovanje izvan mjesta boravka, odnosno pravom na smještaj i ishranu u domu učenika i obrazovnom centru, i ustanovi mrežu neophodnih domova učenika;
- Da uspostavi bolju saradnju sa upravama domova učenika/internata i u tom pravcu odredi komisiju koja će izvršiti obilaskе domova učenika/internata radi sagledavanja stanja u cilju bezbjednog boravka djece i adekvatnog vaspitno-obrazovnog rada sa njima.

Ministarstvo prosvjete i ustanove – domovi učenika su dužni da u roku od 30 dana dostavi Zaštitniku izvještaj o preduzetim i namjeravanim radnjama na izvršenju preporuke.

ZAMJENICA ZAŠTITNIKA
LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA
CRNE GORE
Snežana Mijušković

D-na:

- Ministarstvu prosvjete – ministru Miomiru Vojinoviću
- Domovima učenika/internatima
- a/a